

Nagy Attila Tibor

Az osztrák parlament vitastílusa

Nem meglepő módon a nyugati politikai rendszereknek a magyarhoz képest magasabb szintje a parlamenti viták elemzése során is kiütközött. Nem is annyira a viták élességének a különbsége a legszembetűnőbb, hanem az ottani parlamentek azon képessége, hogy hatékonyan a politika szintjére emeljék, ott „kihordják” az amúgy elkerülhetetlen konfliktusokat, ideológiai vitákat és érdek-összeütközéseket, majd ezekben az ügyekben döntést hozzanak.

Az osztrák politikai rendszer is figyelmet érdemel az érdekegyeztetés, és érdekkonfliktusok meglehetősen cizellált egyeztetésének rendszere miatt, ilyen értelemben is hasonlóságot mutat a német politikai rendszerrel. A legmagasabb politikai szinten ugyanakkor igen sajátos jelenség figyelhető meg 1945 óta; *a nagykoalíció az osztrák politikai életnek* – ellentétben még a legtöbb nyugati politikai rendszerrel is – *ugyanis nem kivételes, hanem általános formája*. A II. világháború óta eltelt hat és fél évtized nagy része a két ellentétes ideológiájú párt, a kereszténydemokrata ÖVP és a szociáldemokrata SPÖ közös kormányzása jegyében telt el, jelenleg a Werner Faymann (SPÖ) vezette nagykoalíciós kormány irányítja Ausztriát. Mindez tartósan stabil pártrendszert hozott létre, megteremtve a nyugodt kormányzás és a gyarapodás feltételeit, bár az utóbbi másfél évtizedben valamelyest csökkent a két említett nagy párt támogatottsága és parlamenti képviselete.

Az érdekek további egyeztetése a némethez hasonló „szociális partnerség” modellje keretében valósul meg, így jelentős a szakszervezetek szerepe a politikában, különösen az SPÖ-n keresztül, a dolgozói üzemi tanácsoknak pedig a vállalatokban van jelentős befolyásuk.

Ami pedig a parlamentet illeti, az SPÖ-ÖVP kormány a korábbi nagykoalíciók többségével ellentétben nem az alkotmány módosításához szükséges kétharmados, hanem „csak” 59%-os többséggel rendelkezik a kétkamarás törvényhozásban. Az elemzésben az alsóház szerepét betöltő *Nationalrat* (Nemzeti Tanács) tevékenységét vesszük szemügyre, itt van ugyanis az osztrák politikai élet

nyilvánosság előtt zajló felületének a központja, a jogalkotásra ennek a testületnek van a legnagyobb befolyása. A sajtó és a média is leginkább a Nationalratban zajló eseményeket követi figyelemmel. Hasonlóan a már említett korábbi elemzésekhez, az osztrák parlament „vitakozósabb” jellege alkotja a vizsgálat tárgyát, a törvényalkotási folyamattal nem foglalkozunk.

1. Ellenzéki parlamenti eszközök

Az 1975 óta – igaz, többszöri módosítással – hatályban lévő szövetségi házszabály-törvény (*Geschäftsordnungsgesetz des Nationalrates*) szabályozza részletesen a Nationalrat működését. Az osztrák házszabály, hasonlóan a magyarhoz, a jelenlévő képviselők kétharmados többségével módosítható, amit eddig az eddigi nagykoalíciók egyedül is meg tudtak tenni. Az ellenzéket védő szabály azonban, hogy a házszabály-módosítás nem történhet hirtelen módon; három olvasatban kell megtárgyalni a beterjesztett módosítási javaslatot, és a harmadik olvasatra 24 óra időtartamot kell szánni. Ennek köszönhetően az ellenzéknek van ideje arra, hogy a házszabály általa sérelmesnek tekintett módosítása ellen tiltakozást szervezzen, vagy a médiában hosszú ideig napirenden tartsa a kérdést.

A következőkben az ellenzék számára rendelkezésre álló eszközöket vesszük szemügyre, amelyek – megint csak hasonlóan az eddig vizsgált parlamentekhez – arra kényszerítik a kormánypártokat, hogy indokolják tetteiket és politikájukat, másfelől lehetőséget biztosítanak a kormány ellenőrzéséhez. Ahogyan a német és a brit parlament, úgy az osztrák sem ismeri a magyar parlamentben meghonosodott napirend előtti felszólalás műfaját.

1.1. Interpellációs jog

A Nationalratban az interpellációs műfaj szabályai igen jelentősen eltérnek a magyartól, amely egy kormánytag-egy ellenzéki képviselő párviadalából indul ki. Az osztrák képviselőház több képviselőt von ezekbe a vitákba. Ahhoz ugyanis, hogy egy képviselő kérdést intézhessen a szövetségi kormányhoz, öt képviselő támogató aláírása szükséges, míg a magyar szabályozás szerint ehhez az adott képviselő aláírása is elegendő. A kormány számára ugyanakkor könnyebbség, hogy akár két hónapot is várhat a válasz megadásával, és megtagadhatja a választ egyedi hatósági ügyekben, valamint olyan igazgatási ügyek esetében is, amelyekben a kormányzat polgári jogi félként jár el.

Jelentős fegyver az ellenzék kezében, hogy a kérdés jelentőségét megnövelheti azáltal, hogy a feltett írásbeli kérdés kapcsán a törvényhozás külön vitáját kérheti. A kérdést feltevő képviselő az ún. rövid vita (*Kurze Debatte*) szabályainak megfelelően tíz percet, minden képviselőcsoport (ottani szóhasználatul élve „klub”) egy-egy tagja öt percet, a kormány tagja pedig tíz percet kap álláspontja kifejtésére (osztrák házszabály 57a. §-a). Az ellenzékét védő szabály, hogy e vitának legkésőbb 15 órakor meg kell kezdődnie, így a kormánypártoknak nincs lehetőségük arra, hogy a vitát a médiafigyelem előtt az esti, vagy az éjszakai órákra tegyék át (ezzel az eszközzel Magyarországon a mostani, és a korábbi ciklusokban is éltek a kormánypártok).

Annak érdekében, hogy az ellenzék sürgős, aktuális témákkal kapcsolatban is ellenőrizhesse a kormányt, a házszabály lehetővé teszi, hogy egy képviselő rövid kérdést intézzon a kormány tagjának, és a válasz elhangzása után kiegészítő kérdés feltételére is van lehetősége. A parttalan kérdésfeltevést hiúsítja meg ugyanakkor az a szabály, amely szerint egy képviselő egy hónapban csak négy alkalommal tehet fel kérdést, és a kérdések idejére szánt 60 perces időtartamot csak akkor haladhatja meg, ha a levezető elnök erre engedélyt ad.

Hasonlóan a magyar politikai vitanaphoz, itt is van lehetőség arra, hogy egy-egy átfogóbb témával, vagy ügyel kapcsolatban öt képviselő határozathozatal nélküli vitát, azaz „aktuális kérdést (*Aktuelle Stunde*)” kezdeményezzen. Az általános szabály szerint a vita 50-60 percig tarthat, a levezető elnök 90 perc után nyilváníthatja befejezettnek a vitát. Az elsőként felszólaló képviselő, és a kormány tagja 10-10 percig, a többi képviselő 5 percig beszélhet. Minden képviselőcsoportnak legalább két tagja jogosult a vitában való részvételre – ez is az ellenzékot védő szabály, amennyiben lehetetlenné teszi, hogy valamelyik kormánypárti képviselő kezdeményezésére anélkül zárják le a vitát, hogy minden ellenzéki klub hozzászólt volna. A képviselők kérdést intézhetnek meg a Számvevőszék (*Rechnungshof*) vezetőjéhez is.

1.2. Vizsgálóbizottság

Az osztrák parlamenti jogban is ismert a konkrét ügyeket, botrányokat kivizsgáló vizsgálóbizottság (*Untersuchungsausschus*) intézménye. A házszabály előírja minden frakció vizsgálóbizottságban való részvételi jogát. A vizsgálóbizottság különleges szerepét aláhúzza, hogy a házszabály külön melléklete fekteti le annak eljárási szabályait, így például azt, hogy az ülésre beidézett, de annak ülésén megjelenni nem hajlandó személy rendbíróság kiszabása mellett hatósági úton is elővezethető (melléklet 3.§(3) bekezdése).

A magyar házszabály a mai napig adós hasonló szabályozással, így többször előfordult, hogy a megjelenésre kötelezettek különösebb következmények nélkül megtagadhatták a bizottság ülésén való részvételt.

1.3. Bizalmatlansági indítvány

A képviselők nemcsak a kormány egésze, hanem – ellentétben a magyar közjoggal – az egyes miniszterek ellen is benyújthatnak bizalmatlansági indítványt (szövetségi alkotmány 74. cikke). A bizalmatlansági indítványt a képviselők együtöde nyújthatja be. 2011. szeptember 30-án az ellenzéki Osztrák Szabadságpárt (FPÖ) bizalmatlansági indítványát vitatta, majd utasította el a parlament, így a kormány a helyén maradt.

2. Heves viták

A viták élessége az osztrák parlamentben nem igen marad el a magyar parlamenttől, előfordulnak a kölcsönös vádaskodások, sőt akár a személyeskedések is. Az is előfordul, hogy a képviselők bírálják a levezető elnök döntését, aki a tárgyra való figyelmeztetés után megvonhatja a szót a felszólaló képviselőtől, vagy rendreutasítás („Ordnungsruf”) esetén akár az ülésnap hátralévő részére tagadhatja meg a felszólalás lehetőségét a tanácskozás rendjét, illetőleg méltóságát sértő politikustól.

A viták élességéhez hozzájárul, hogy széles a pártok közötti ideológiai távolság, a szélsőjobboldali FPÖ-től a baloldali SPÖ-ig terjed a skála. Ráadásul Heinz-Christian Strache FPÖ-elnök gyakran használja az időt a kormányoldal heves támadásához, korruptnak való beállításához, amit éles viszontvadás követnek. [A közvélemény-kutatások](#) szerint az FPÖ az első, vagy a második helyen áll, a kormányzóképeséget illetően azonban a párt vezetője jelentősen lemarad a kancellár mögött, a konfrontatív stílusnak tehát megvannak a korlátai.

Heinz-Christian Strache szónokol, mögötte Werner Faymann kancellár a papírt fogja

Fotó: dapd/Punz

A továbbiakban egy konkrét esetet emelünk ki a Nationalrat vitáiból.

2.1. Összevetés a nácikkal

A pirotechnikai törvény vitájában 2009. november 19-én Alev Korun, a török származású, politológus végzettségű Zöld-párti képviselő olyan részleteket idézett egy levélből, amelyeket akár a kormány mostani politikájának a náci-időszakkal való összevetéseként is lehetett értelmezni. Az ülés hangulatának érzékeltetése érdekében szószerinti részletek következnek az osztrák parlament hivatalos jegyzőkönyve alapján, a kihagyásokat külön nem jelöljük. A közbekiabálások dőlt betűs zárójelben olvashatók.

Alev Korun (Zöld): Szeretném befejezni egy sebészorvos szavaival, aki egy levelet küldött el Platter miniszternek két évvel ezelőtt. Ezt írja: „Ön fiatalemberként, velünk idősebbekkel ellentétben, nem élt át olyan időket, amelyben jól integrálódott embereket annak idején akaratuk ellenére kényszerítettek Ausztria elhagyására, és elszállították őket. Mindez az akkori törvényeknek megfelelően történt”. *(Scheiber képviselő: Szemtelenség, ami maga művel!)*

- 6 -

Folytatom a levél idézését: „Sokan ezt elkerülhetetlen dolognak fogadták el, mások kétségbeesésből vetettek véget életüknek (*Közbeszólás az FPÖ soraiból: Szégyellje magát az összehasonlítás miatt!*). Manapság is hasonló helyzetben vagyunk a saját államunkban? (*Scheiber képviselő: Elnök Asszony! Ez különösen felháborító! Közbe kell lépni!*) Ahogy Önök mondják, Önök is a törvény szerint járnak el. Nem ismerjük-e mindannyian eléggé azokat a szavakat, hogy 'Csak a kötelességemet teljesítettem', vagy, hogy 'A törvény szerint meg kell halnia'? (*Stadler képviselő: Ez undorító!*) Vajon a törvény tényleg kívül esik az emberiségen?" (*Folyamatos közbeszólások az FPÖ és BZÖ soraiban*).

Barbara Prammer Elnök : Képviselő Asszony, lejárt a beszédideje, vége van. (*A szónoki emelvényt elhagyó Alev Korunt a Zöldek képviselői megtapsolják*) Ügyrendi kérdésben Stadler képviselő következik, tessék.

Ewald Stadler (BZÖ): Elnök Asszony! Különbéféleképpen lehet megítélni a belügyminiszter asszony munkáját. Több mindent lehet kritizálni, lehet történelmi párhuzamokat vonni. De miniszter asszony nem érdemelte meg, hogy ilyen alávaló módon hasonlítsanak össze egy politikát egy olyan rendszerrel, amelynek semmi, de tényleg **semmiféle köze** nincs a belügyminisztérium munkájához. (*Rädler képviselő: Ez pimaszság!*) Kérem elnök asszonyt, hogy utasítsa rendre Korun kolléganőt.

Barbara Pammer Elnök: Ügyrendi kérdésben Öllinger képviselő következik, tessék.

Karl Öllinger (Zöld): Elnök Asszony! Függetlenül az idézet értékétől, ez egy idézet volt egy levélből, és Korun kolléganőnek még arra sem volt ideje, hogy az általa idézett levelet kommentálja. (*Stadler képviselő: Na, de a párhuzam!*)

Barbara Pammer Elnök: Rövidre zárom a dolgot. Már többször volt probléma levelekből, anyagokból való idézések miatt. Mindaddig nem utasítottam rendre idézetek miatt, ugyanakkor felhívtam arra a figyelmet, hogy még az idézeteknél is elvárható a körültekintés. Ez természetesen Korun képviselő asszonyra is vonatkozik. *(Kopf képviselő: Az is felelős, aki kiválasztja az idézetet!)* Tehát: legyen megfelelő gondosság az idézésnél, és az idézetek kiválasztása során!

Heinz-Christian Strache (FPÖ): Arról, amit Korun képviselő mondott. Én csak annyit mondok: szégyellje magát ezért a hihetetlenül botrányos összehasonlításért! Mert az, amit Ön tett, az a náci időszak valódi megszépítése, amit most elkövetett. *(Öllinger képviselő: Maga egyáltalán nem figyelt!)* Ezt ez a demokrácia, amelyre joggal lehetünk büszkék, és a belügyminiszter asszony, egyáltalán nem érdemelte meg! És bár sok mindenben nem osztjuk az ő véleményét, de ezt az összevetést a leghatározottabban vissza kell utasítani! *(Taps az FPÖ, ÖVP és az SPÖ soraiban - Közbekiáltás a Zöldek soraiból: Az igazság elfogadható!)*

Dr. Maria Theresia Fekter belügyminiszter: Korun asszony, a leghatározottabban visszautasítom, hogy Ön az én munkámat a náci rémtettekkel hasonlíttja össze! *(Élénk taps ÖVP, SPÖ, FPÖ és BZÖ soraiban. - Amon képviselő Korun felé: Kérjen bocsánatot!)* Korun kolléganő, tanuljon történelmet! Ha Ön a Hitler idején elkövetett szörnyűségeket a mostani belügyminisztériummal hasonlíttja össze, akkor megszépíti ezt a náci időszakot! Mit gondoljanak azok a fiatalok, akik nem éltek át azt az időszakot? Ön se élte át, úgyhogy tanuljon történelmet! *(Korun képviselő közbeszól)* Mit gondoljanak ők, hogy ha Ön ideáll, és a belügyi poszt munkáját úgy állítja be, mint a nácik kegyetlenkedéseit? Akkor ezek a fiatalok nem is fogják Hitlert szörnyűnek tartani, ha ő egyszer olyan, mint a mostani belügyminisztérium. *(Taps ÖVP, SPÖ, FPÖ és BZÖ soraiban)* Elképesztőnek tartom, hogy Ön egy idézet mögé bújjik, és nem is utasítja el tartalmilag, hanem képviseli azt, az Ön frakciójával egyetemben. Elvárom, hogy bocsánatot kérjen. *(Taps ÖVP, SPÖ, FPÖ és BZÖ soraiban).*

De mivel a tárgyszerű munkához vagyok hozzászokva... (Korun képviselő: Ez aztán tárgyszerű volt!- Kopf képviselő Korun felé: Hallgasson el! Most már elég!)

Végül Korun későbbi felszólalásában úgy fogalmazott, hogy nem volt szándéka a náci időkkel összehasonlítani a belügyminisztérium munkáját. Érdeemes megfigyelni egyébként, hogy a képviselők még a vita hevében is „kollégának” szólították egymást (ez a megszólítás a német parlamentben is gyakori), ami a politikai konfliktusok ellenére is jelzi a képviselők valamiféle összetartozását. A másik szintén érdekes és ritka jelenség, hogy az ellenzéki BZÖ és FPÖ a belügyminiszter védelmére kelve utasították vissza Korun szavait, azaz pártállásukat félretéve vették védelmükbe a kormányt.

Alev Korun

3. Összegzés

Természetesen az osztrák parlamentre is igaz, hogy a heves viták nem a törvényhozás munkájának egészére vonatkoznak, és inkább a TV által jobban figyelemmel kísért (és élőben közvetített) műfajok (kérdések, bizalmatlansági indítvány, aktuális kérdés) esetére jellemzőek. Az osztrák politikai rendszer összességében jól teljesít, beleértve a konfliktusok kezelését is.

Bár a politika iránti érdeklődést a csökkenő választási részvétel is jelzi, a 2008-as választásokon a 78%-os részvételi arány még mindig magasnak számít. Az osztrák közélet utóbbi éveinek korrupciós botrányai (pl. Eurofighter-ügy, Faymann hirdetési botránya), amelyek a parlamenti vitákban is nagy szerepet játszottak, és amelyeket a

média és a sajtó mellett az internet is felnagyított, szintén közrejátszottak a polgárok politikától való elidegenedésében. Ezt a jelenséget a német nyelvterület a „*Politikverdrossenheit*” fogalommal írja le, amelyik a közvéleménynek a politikával kapcsolatos kellemetlen érzéseit, csalódottságát foglalja össze.

Ezzel együtt az osztrák politikai rendszer, benne a parlament jó legitimációs helyzetben van. [Az Eurobarometer 2011 végi felmérése](#) szerint az osztrákok 73%-a még mindig elégedett (ebből 13% nagyon, 60% viszonylag elégedett) az osztrák demokrácia működésével, ez európai összehasonlításban is a legmagasabb értékek között van. Ezzel szemben a magyar demokráciával a megkérdezetteknek csak 30%-a volt megelégedve. Az osztrák politikai rendszer eredménye annak is köszönhető, hogy akár az egy főre vonatkozó GDP-mérések, akár az életminőséget mérő [HDI \(Human Development Index\)](#) a legmagasabb sávba sorolják Ausztriát.

A sorozat következő része az amerikai törvényhozással foglalkozik